

GENÇ FUTBOLCULARIN PROSOSYAL VE ANTİSOSYAL DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ

Serdar ALEMDAĞ¹

ÖZET

Araştırmanın amacı, genç futbolcuların prososyal ve antisosyal davranışlarını bazı değişkenlere göre incelemektir. Araştırmanın örneklem grubu, Trabzon ilindeki amatör takımlarda futbol oynayan ve yaşları 12 ile 17 arasında değişen toplam 225 futbolcudan oluşmaktadır. Araştırmada veriler sporda prososyal ve antisosyal davranış ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. Verilerin analizinde, tanımlayıcı istatistikler, t testi ve çok değişkenli istatistik olan MANOVA kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, genç futbolcuların prososyal davranışlarının yüksek, antisosyal davranışlarının ise düşük olduğu görülmüştür. Bunun yanında futbol oynama yılı arttıkça prososyal davranış eğiliminin arttığı antisosyal davranış eğiliminin ise azaldığı bir diğer sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır ($p<0,05$). Sonuçların bu şekilde olması, altyapılar seviyesinde futbolun kitleleri eğlendiren, heyecanlandıran ve fair play çerçevesinde görsel bir şölen olma özelliğinin benimsenmiş olduğunu göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Davranış, takım sporları, spor ahlakı

INVESTIGATION OF PROSOCIAL AND ANTISOCIAL BEHAVIOR OF YOUNG SOCCER PLAYERS

ABSTRACT

The aim of the research is to examine the prosocial and antisocial behavior of young soccer players according to some variables. The sample group of the study consisted of a total of 225 football players aged between 12 and 17 who played soccer in the infrastructure of amateur teams in Trabzon province. Prosocial and antisocial behavior scale in sport was used as data collection tool in the research. In the analysis of the data, descriptive statistics, t test and MANOVA, which is a multivariate statistic, were used. As a result of the research, it was seen that young footballers had high prosocial behaviors and low antisocial behaviors. In addition, as the years of playing football increases, the tendency of prosocial behavior increases and the tendency of antisocial behavior decreases ($p<0.05$). These result show that the features of soccer as entertaining and exciting masses at the level of infrastructure and as being a visual feast within the context of fair play have been adopted.

Keywords: Behavior, team sports, sport morality

¹ Karadeniz Teknik Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu. serdar.alemdag@ktu.edu.tr

GİRİŞ

Binlerce yıldır toplumda değişik şekillerde var olmuş bir müessese olarak sporun, ahlaki karakteri geliştirmesi hususunda önemli bir potansiyele sahip olduğunu, birçok sosyal bilimci, araştırmalarında belirtmiştir[1–3]. Bunun yanında, günlük yaşam, spor ve ahlaki nedenler[4,5], onur kırıcı hareketlerin meşruluğu [6,7], ahlaki yargılar, yönelimler ve davranışlar [8,9] ve agresif eğilimler ve davranışlar [10,11], gibi ahlakın çeşitli yönlerinin araştırıldığı çalışmaların yapıldığı görülmüştür.

Kavussanu (2008), ahlakın iki boyutunu sportif bağlamda, prososyal ve antisosyal davranışlar olarak kullanmıştır [12]. Geçmişteki çalışmalarda [13] prososyal davranış, başka birine karşı gönüllü olarak yapılan yardım ya da fayda olarak tanımlanırdı. Bu tanım günümüzdeki çalışmalarda da kullanılmaktadır. Buna zıt olarak, antisosyal davranışlar ise yine başka bir bireye ya da gruba isteyerek zarar verme olarak tanımlanmıştır. Sporcular müsabaka esnasında yere düşen sporcuya yardım etmek, takım arkadaşlarını cesaretlendirip destek vermek ya da sakatlanan oyuncuya yardım etmek gibi birçok prososyal davranışla karşı karşıya kalırlar [14]. Bu davranışlara zıt olarak, rakibini sakatlamaya çalışmak ve takım arkadaşlarıyla tartışmak gibi antisosyal davranışlar da sergileyebilmektedir [14,15].

Yapılan bu araştırma, Bandura'nın (1991) ahlaki düşünme ve eylem teorisine dayanmaktadır. Banduraya göre ahlaki eylem, kişisel ve toplumsal yaptırımları öngörerek düzenlenebilir. Buna ek olarak, sosyal çevrelerin, bireylerin davranışlarını etkileyebildiği gibi, bireylerinde sosyal çevreyi etkileyebileceklerini bilmeleri, bu düzenlemelere katkı sağlayabilir. Bandura (1991), kişinin düşünce ve güdülerinden bağımsız olarak yaptığı her türlü davranışın, başkaları için sonuçları olduğunu vurgulamıştır [16]. Bandura (1999), aynı zamanda insancıl davranma gücü olan proaktif ahlak ile insanca davranmayı bırakma gücü olan engelleyici ahlak arasında ayırım yapmıştır [17]. Ahlakın bu iki boyutu sportif araştırmalarda prososyal ve antisosyal davranış olarak araştırılmıştır [12].

Bu araştırmaların yakın temaslı takım sporlarında özellikle futbol, hentbol, basketbol, ragbi ve hokey gibi spor branşlarında uygulandığı bilinmektedir [18,19]. Uluslararası literatür incelendiğinde, yurt dışında bu konuyla ilgili çalışmalar olmasına rağmen [18–21], Türkiyede yeterli ilgiyi henüz görmemesi [22] bu alanda çalışma yapılmasını ve sınırlı sayıdaki literatüre katkı sağlama gereğini ortaya çıkarmıştır. Buradan hareketle bu araştırmanın amacı, genç futbolcuların prososyal ve antisosyal davranışlarını bazı değişkenlere göre incelemektir.

MATERYAL VE METOT

Araştırma grubu: Araştırma grubunu, Trabzon'daki amatör kulüplerde futbol oynayan ve yaşları 12 ile 17 arasında değişen (Ortalama: 15,03, ss: 1,39) toplam 225 genç futbolcu oluşturmaktadır. Katılımcıların, veri toplama esnasındaki ortalama futbol oynama süreleri ortalama 4,92 yıldır (Ss: 1,50). Futbolun, Türkiye de ve özellikle Trabzon'da oldukça yaygın olması, etkileyici ve her yaştan kitleye hitap eden bir doğasının olması ve ayrıca hem prososyal ve hem de antisosyal davranışlar için potansiyele sahip olması nedeniyle, bu araştırma da futbolcular seğilmiştir.

İşlem: Trabzon amatör spor kulüpleri federasyonundan gerekli izinler alındıktan sonra anket uygulaması yapılacak olan takımlar belirlenmiştir. Bu takımların antrenörleri ile iletişim kurularak, futbolculara gönüllülük esasına bağlı kalınacağı belirtilerek anket için izin istemesi sağlanmıştır. Sporcuların ailelerinden gerekli izinler alındıktan sonra, antrenörlerin de desteğiyle planlanan araştırmanın amacıyla ilgili sporculara gerekli açıklamalar yapılmış ve anket sonuçlarından sadece araştırmada kullanılmak üzere faydalanılacağı özellikle belirtilmiştir. Veri toplama süresi yaklaşık 4 dakika olup müsabakadan yaklaşık 30 dakika sonra toplanmıştır.

Veri toplama aracı: Bu çalışmada veri toplama aracı olarak, Kavussanu ve Boardley (2009) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Balçıkanlı (2013), tarafından yapılan Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği (SPADÖ) kullanılmıştır [23]. Ölçek 5'li likert tipi ölçek olup 20 maddeden ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten en düşük 20 en yüksek 100 puan alınabilmektedir. Ölçekte bulunan toplam 20 maddenin 7'si prososyal davranışlarla, 13'üde antisosyal davranışlarla ilgili sorulardan oluşmaktadır. Prososyal davranışlarla ilgili soruların ortalamasının 3'ün üzerinde olması ile antisosyal davranışlarla ilgili soruların ortalamasının 3'ün altında olması iyi olarak değerlendirilebilir. Ölçeğin iç tutarlık analiz sonuçları takım arkadaşına prososyal davranış için 0,74, takım arkadaşına antisosyal davranış 0,70, rakibe prososyal davranış 0,71 ve rakibe antisosyal davranış 0,68 olarak bulunmuştur.

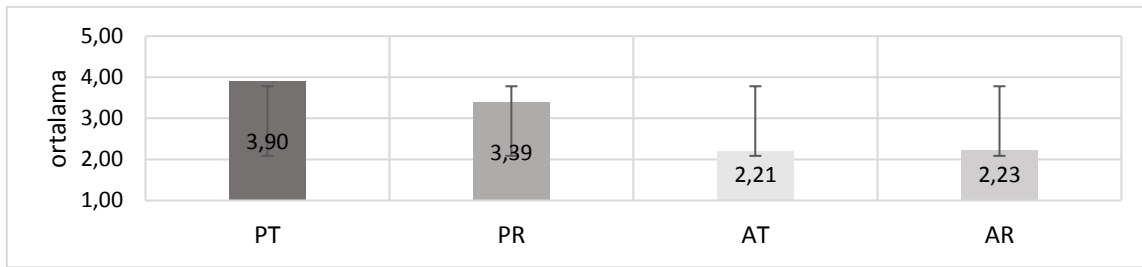
Verilerin analizi: Veriler toplandıktan sonra, doldurulan anketler araştırmacı tarafından incelenerek eksik doldurulan anketler değerlendirme dışı bırakılmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, t testi ve MANOVA kullanılmıştır. Bu istatistiksel analizler, SPSS 22 istatistik paket programı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Verilerin parametrik testlerinin ön Őartlarını sağlayıp sağlamadığına çarpıklık basıklık değerleri ve Levene testi

sonuçları incelenerek karar verilmiştir. Ölçeklerin güvenilirliğini belirlemek için iç tutarlık katsayıları (Cronbach Alpha) hesaplanmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan genç futbolcuların prososyal ve antisosyal davranış leğinden aldıkları puanların ortalamaları Grafik 1’de verilmiştir.

Buna göre, genç futbolcuların takım arkadaşına karşı prososyal davranış ortalamaları 3,90 iken, rakibe karşı prososyal davranış ortalamaları 3,39 dur. Genç futbolcuların antisosyal davranış ortalamalarına baktığımızda ise, takım arkadaşına karşı antisosyal davranışların ortalaması 2,21 iken, rakibe karşı antisosyal davranışların ortalaması 2,23 tür.

PT (prososal takımdaş), PR (prososal rakip), AT (antiyosyal takımdaş), AR (antisosal rakip)

Grafik 1. Sporda Prososal Antisosyal Davranış leği puanlarının dağılımı

Tablo 1. SPAD puanlarının yaş değişkenine göre dağılımı

	Yaş	n	\bar{x}	Ss	sd	t	p
PT	13-15	133	3,88	,45	222,51	-,778	,438
	16-17	92	3,92	,32			
PR	13-15	133	3,28	,53	223	-3,821	,000
	16-17	92	3,54	,46			
AT	13-15	133	2,29	,45	220,32	3,486	,001
	16-17	92	2,10	,34			
AR	13-15	133	2,28	,35	223	2,907	,004
	16-17	92	2,15	,293			

Analiz sonuçlarına göre genç futbolcuların prososyal ve antisosyal davranışlarının alt boyutlarından olan, rakibe prososyal [$t_{(-3.821)} = ,00$, $p < 0,05$], takım arkadaşına antisosyal [$t_{(3.486)} = ,001$, $p < 0,05$] ve rakibe antisosyal davranış [$t_{(2.907)} = ,004$, $p < 0,05$] ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık görülürken, takım arkadaşına prososyal davranış ile yaş değişkeni arasında ise anlamlı farklılık bulunmamıştır [$t_{(-,778)} = ,438$, $p > 0,05$].

Tablo 2. SPADÖ puanlarının futbol oynama yılı değişkenine göre dağılımı

	Futbol oynama yılı	n	\bar{X}	Ss	sd	F	p	Anlamlı Fark
PT	2-3 yıl	57	3,87	,51	2	,568	,567	-
	4-5 yıl	71	3,87	,39				
	6-7 yıl	97	3,93	,34				
PR	2-3 yıl	57	3,14	,52	2	12,205	,001*	2-3 yıl 6-7 yıl
	4-5 yıl	71	3,35	,53				
	6-7 yıl	97	3,55	,44				
AT	2-3 yıl	57	2,39	,44	2	9,084	,001*	2-3 yıl 6-7 yıl
	4-5 yıl	71	2,21	,46				
	6-7 yıl	97	2,10	,32				
AR	2-3 yıl	57	2,34	,36	2	5,279	,006*	2-3 yıl 6-7 yıl
	4-5 yıl	71	2,23	,35				
	6-7 yıl	97	2,16	,28				

Genç futbolcuların prososyal ve antisosyal davranışlarının alt faktörleri ile futbol oynama yılları arasında anlamlı bir farklılık olup olmama durumuna ilişkin MANOVA yapılmıştır. MANOVA sonuçları, futbol oynama yılı değişkeninin, SPADÖ üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermektedir [$\lambda=0,836$, $F_{(8,438)}=5,126$, $p<0,00$]. Bu bulgu, PT, PR, AT ve AR puanlarından oluşan doğrusal bileşenlerden elde edilecek puanların futbol oynama yılına bağlı olarak değiştiğini gösterir. Hangi bağımlı değişkenin çok değişkenli anlamlılığa katkı sağladığını tespit etmek amacıyla yapılan ANOVA sonuçlarına göre PR [$F=12,205$, $p=,00$], AT [$F=9,084$, $p=,00$] ve AR puanları [$F=5,279$, $p=,006$] futbol oynama yılına göre anlamlı farklılık gösterirken; PT'de [$F=0,568$, $p=,567$] anlamlı bir fark bulunmamıştır.

TARTIşMA

Yapılan inceleme takım arkadaşına prososyal ve rakibe prososyal davranışların puanlarının, ortalamanın üzerinde olduğu görülmüştür. Buna ek olarak takım arkadaşına antisosyal ve rakibe antisosyal davranışların puanlarının ise ortalamanın altında olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Grafik 1). Kısacası genç futbolcuların prososyal davranışlarının ortalamanın üzerinde, antisosyal davranışlarının ise ortalamanın altında olduğu anlaşılmaktadır. Bu araştırma için sonuçlar literatürle benzerlik göstermektedir [3,24,25]. Genç futbolcuların müsabaka esnasındaki prososyal davranış puanlarının ortalamanın üzerinde olmasının, bütün takıma faydalı olmasının yanında, dolaylı yoldan takımın motivasyonunu ve performansını artırması ve başarıya imkan tanınması açısından, olumlu bir davranış olduğu düşünölmektedir. Ayrıca rakibe prososyal davranış puanlarının yüksek olması,

futbolda rakibin performansına etki etmeyen güzel hareket olarak değerlendirilmektedir [14]. Bunlara ilave olarak, altyapı sporcularının prososyal davranışlarındaki artış, futbolun asıl amacının barış kardeşlik ve toplumları birleştiren bir olgu olduğunu kavrayabilmiş olmaları ve futbolun insanları heyecanlandıran ve aynı zamanda toplumsal birliktelik sağlayan gorsel bir şov olduğu algısının yerleştiğinin gostergesi olarak açıklanabilir.

Araştırma sonuçlarına bakıldığında, genç futbolcuların prososyal davranışlarının alt boyutlarından olan rakibe prososyal davranış ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görölmektedir (Tablo 1). Ayrıca, antisosyal davranışların alt boyutlardan olan, takım arkadaşına antisosyal davranış ve rakibe antisosyal davranış ile yaş değişkeni arasında da anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 1). Sonuçların bu şekilde olması, genç futbolcuların yaşlarının arttıkça prososyal davranışlarının arttığı ve antisosyal davranışlarının azaldığı anlamına gelmektedir. Literatür incelendiğinde bu sonuşlardan farklı olarak, futbolda yaşla birlikte antisosyal davranışlarda artış tespit edilen çalışmalar da vardır [3,15]. Bu farklılığın sebebi, sosyal kimliğin bu tür ahlaki davranışlara etkisi olarak açıklanabilir. Ayrıca, prososyal ve antisosyal davranışların, takımların buldukları sosyal çevreden etkilendikleri gerçeğini de göz ardı etmemek gerekir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuç ise, genç futbolcuların futbol oynama yılı ile prososyal ve antisosyal davranışları arasında anlamlı bir farklılığın olduğudur (Tablo 2). Bu bulguya göre, genç futbolcuların futbol oynama yıllarının arttıkça prososyal davranışlarında arttığını ve buna zıt olarak antisosyal davranışlarının azaldığını gostermiştir. Kavussanu ve ark.'nın [3] 2006 yılında yaptıkları çalışmanın sonuçları bu araştırmayı destekler niteliktedir. Uzun süredir futbol oynayanların, takım arkadaşı veya rakibe olumlu ve olumsuz davranışının ardından ne gibi bir sonuçla karşılaşılacağının defalarca tecrübe etmiş olması, sonuçların bu şekilde çıkmasının sebebi olarak açıklanabilir.

Bu araştırmaya göre altyapı futbolcularında prososyal davranış eğiliminin yaş ve tecrübeyle doğru orantılı artış gosterdiği belirlenmiştir. Fakat yaşı büyük futbolcuların daha küçük yaştayken prososyal ve antisosyal davranışlarının ne şekilde değiştiğinin bilinmemesi önemli bir sınırlılık olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple boylamsal çalışmaların yapılması daha anlamlı sonuşlara ulaşılması açısından önemlidir. Ayrıca, altyapı futbolcularının prososyal davranışlarında görünen artışın tüm futbol kategorilerinde sürdürülebilir nitelikte olabilmesi için gerekli çalışmaların planlanmasına ve desteklenmesine önem verilmelidir.

KAYNAKLAR

1. Shields DL, Funk CD, Light Bredemeier B. Relationships among moral and contesting variables and prosocial and antisocial behavior in sport. *J Moral Educ* [Internet]. 2018;47(1):17–33. Available from: <https://doi.org/10.1080/03057240.2017.1350149>
2. Kavussanu M. morality in sport. S. Jowette & D. Lavallee, editor. *Human Kinetics*; 2007. 265-277 p.
3. Kavussanu M. Motivational predictors of prosocial and antisocial behaviour in football. *J Sports Sci*. 2006;24(6):575–88.
4. Bredemeier BJ, Shields DL. Athletic Aggression : An Issue of Contextual Morality. *Sociol Sport*. 1986;3:15–28.
5. Bredemeier, B. J. & Shields DL. Moral Growth Among Athletes and Nonathletes: A Comparative Analysis. *J Genet Psychol*. 1986;147(1):7–18.
6. Bredemeier BJ. Moral reasoning and the perceived legitimacy of intentionally injurious sport acts. *J Sport Psychol*. 1985;7:110–24.
7. Duda JL, Olson LK, Templin TJ. Attitudes and the Perceived Legitimacy of Injurious Acts. 1991;62(1):79–87.
8. Vallerand RJ, Deshaies P, Cuerrier J-P, Pelletier LG, et al. Ajzen and Fishbein’s theory of reasoned action as applied to moral behavior: A confirmatory analysis. *J Pers Soc Psychol*. 1992;62(1):98–109.
9. Kavussanu, M. & Roberts GC. Moral Functioning in Sport:An Achievement Goal Perspective. *J Sport Exerc Psychol*. 2001;23:34–57.
10. Light Bredemeier BJ. Children’s moral reasoning and their assertive, aggressive, and submissive tendencies in sport and daily life. *J Sport Exerc Psychol*. 1994;16:1–14.
11. Stephens DE, Light Bredemeier BJ. Moral atmosphere and judgments about aggression in girls’ soccer: Relationships among moral and motivational variables. *J Sport Exerc Psychol*. 1996;18:158–73.
12. Kavussanu M. Moral behaviour in sport: a critical review of the literature. *Int Rev Sport Exerc Psychol*. 2008;1(2):124–38.
13. Eisenberg, N. & Fabes EA. *The Roots of Prosocial Behavior in Children*. In: Cambridge University Press. Cambridge, UK.; 1998.
14. Kavussanu M, Boardley ID. The Prosocial and Antisocial Behavior in Sport Scale. *J Sport Exerc Psychol*. 2009;31(1):97–117.
15. Kavussanu M, Seal AR, Phillips DR. Observed prosocial and antisocial behaviors in male soccer teams: Age differences across adolescence and the role of motivational variables. *J Appl Sport Psychol*. 2006;18(4):326–44.
16. Bandura A. social cognitive theory of moral thought and action. Gewirtz WMK& JL, editor. Hillsdale, NJ: Erlbaum.; 1991. Vol 1, pp. 71-129.
17. Bandura A. Moral Disengagement in the Perpetration of Inhumanities. *Personal Soc Psychol Rev*. 1999;3(3):193-209.
18. Al-Yaaribi A, Kavussanu M. Teammate Prosocial and Antisocial Behaviors Predict Task Cohesion and Burnout: The Mediating Role of Affect. *J Sport Exerc Psychol* [Internet]. 2017;39(3):199–208. Available from: <http://journals.humankinetics.com/doi/10.1123/jsep.2016-0336>
19. Kavussanu M, Ring C, Kavanagh J. Antisocial behavior, moral disengagement, empathy and negative emotion: A comparison between disabled and able-bodied athletes. *Ethics Behav*. 2014;25(4):297–306.
20. Kavussanu M, Stanger N, Boardley ID. The prosocial and antisocial behaviour in sport scale: Further evidence for construct validity and reliability. *J Sports Sci*. 2013;31(11):1208–21.
21. Hodge K, Gucciardi DF. Antisocial and Prosocial Behavior in Sport: The Role of Motivational Climate, Basic Psychological Needs, and Moral Disengagement. *J Sport Exerc Psychol* [Internet]. 2015;37(3):257–73. Available from: <http://journals.humankinetics.com/doi/10.1123/jsep.2014-0225>

22. Balçıkanlı GS, Yildiran İ. Elit Salon Hokeyi Oyuncularında Empatik Beceri ile Prososyal Davranışlar Arasındaki İlişki. 2018;23(1):1–8.
23. Balcıkanlı GS. The Turkish Adaptation of the Prosocial and Antisocial Behavior in Sport Scale (PABSS). Int J Humanit Soc Sci. 2013;3(18):271–6.
24. Al-Yaaribi A, Kavussanu M, Ring C. Consequences of prosocial and antisocial behavior for the recipient. Psychol Sport Exerc [Internet]. 2016;26:102–12. Available from: <http://dx.doi.org/10.1016/j.psychsport.2016.06.012>
25. Bruner MW, Boardley ID, Côté J. Social identity and prosocial and antisocial behavior in youth sport. Psychol Sport Exerc [Internet]. 2014;15(1):56–64. Available from: <http://dx.doi.org/10.1016/j.psychsport.2013.09.003>